

בס"ד. שיחת ש"פ בהר"ב חוקותי, מבה"ח סיון, ה'תשכ"ג.

בלתי מוגה

א. בהתחלת הפרשה — "וידבר גו' בהר סיני גו' כי תבואו אל הארץ" — מודגש המעבר מ"הר סיני" לארץ ישראל:

"בהר סיני" — היו בני" במדריגה נעלית ביותר, שהרי אפילו קודם מ"ת כתיב² "ויחן שם ישראל נגד ההר", "כאיש אחד בלב אחד", ועאכו"כ לאחרי שקבלו "תורה אחת" מ"הוי אחד".

והעילוי שלהם הי' לא רק מצד נשמתם, אלא גם מצד גופם — שהרי במ"ת הי' הענין ד"ובנו בחרת מכל עם ולשון"³, דקאי על "הגוף החומרי"⁴, ולכן, במ"ת הי' גם הגוף של בני" בתכלית השלימות, כדאייתא במדרו"ל⁵ "לא היו בהן סומין .. חרשין וכו'" — שבהיותם נשמות בגופים היו לפנים ממלאכי השרת.⁶

ונוסף לזה הי' גם העילוי מצד אכילתם ושתייתם — שאכלו מן שלא היתה בו פסולת, ושתו מים מבארה של מרים; ועד לעילוי שהי' אפילו בנוגע ללבושים (אף שהלבוש הוא נפרד מן האדם) — שלא זו בלבד ש"שמלתך לא בלתה מעליך", אלא ש"הי' גדל לבושן עמהם".

וכיון שלאחרי כל העילוי שהי' "בהר סיני", הוצרכו לילך מהר סיני ולבוא אל הארץ, הרי מובן, שהכניסה לארץ היא עלי' לגבי המעמד ומצב בהר סיני — בהתאם לסדר העבודה שצריך להיות באופן של "ילכו מחיל אל חיל"⁷ — כיון שדוקא שם יש מעלת העבודה של הפעולה בעולם, לעשות מארץ כנען "ארץ ישראל" (בדוגמת כללות המעלה שבירידת הנשמה לגוף לגבי מעמד ומצב הנשמה קודם ירידתה בגוף).

אמנם, כיון שכללות ענין העבודה הוא באופן שצריך להיות ענין הבחירה (דאל"כ הרי זה "נהמא דכסופא"⁸), וכמ"ש⁹ "ראה נתתי לפניך

1) בהבא לקמן — ראה גם לקו"ש חי"ז ע' 304 (גם מהתוועדות זו).

2) יתרו יט, ב ובפרש"י. וראה מכילתא שם.

3) ראה שו"ע אדה"ו או"ח ס"ס ס"ד.

4) תניא פמ"ט (סט, סע"ב ואילך).

5) מכילתא יתרו כ, טו. תנחומא יתרו ח.

6) ראה ירושלמי שבת ספ"ו. דב"ר פ"א, יב. פרש"י בלק כג, כג.

7) עקב ח, ד ובפרש"י.

8) תהלים פד, ח. וראה ברכות ומו"ק בסופן.

9) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד. ובכ"מ.

9) נצבים ל, טרי"ט.

גו' את החיים ואת הטוב" וגם את ההיפך, "ובחרת בחיים", ודוקא כאשר יהודי בוחר בחיים ובטוב (בה בשעה שיכול לבחור גם בההיפך), אזי נעשית העלי' שע"י עבודתו — הנה גם הכניסה לארץ היא באופן שיש נתינת מקום לענין של ירידה, והיינו, מצד עצם ההתעסקות בעניני העולם, שמצד עצמו הרי הוא במעמד ומצב של חושך כפול ומכופל, ו"כל הדרכים בחזקת סכנה"¹⁰.

ולהעיר גם מהמבואר במדרשי חז"ל¹¹ שאילו זכו ישראל (ולא היו חוטאים) הנה מיד לאחרי מ"ת היו נכנסים לארץ באופן של גאולה שלימה, אלא שמפני סיבות היתה הכניסה לארץ רק לאחרי כו"כ מסעות שהיו באמצע, ולכן לא היתה באופן של גאולה שלימה.

ועד כדי כך, שמצד הירידה מ"הר סיני" להיכנס לארץ, יש נתינת מקום לירידה גדולה יותר, ועד לתכלית הירידה¹² — אודותה מדובר בהמשך הפרשה — שמוכר עצמו לע"ז.

המשך השיחה — בנוגע לסדר גאולתו (כיון שבאים מ"הר סיני", שאז נעשה הענין ד"שטרי קודם"¹³), שלא נזכר שיכול להיגאל ע"י אביו, כי, מצד פנימיות הענינים¹⁴, האפשרות להימכר לע"ז היא ע"י הניתוק

שנעשה "בן חורין", חירות מענינים המבלבלים מלימוד התורה ("אל תקרי חרות אלא חירות" (אבות שם)), ועד לחירות מיצר הרע (ראה זח"ב מ, א. קיג, סע"ב ואילך. ועוד) וחירות כפשוטו.

14) כפי שמתבטא בתורה־שבכתב, שהיא בעולם האצילות (ראה לקו"ת ויקרא ה, סע"א ואילך. חוקת נט, ג ואילך. ובכ"מ), ששם "לא יגורך רע" (ראה לקו"ת במדבר ג, סע"ג. וש"נ); משא"כ כפי שנמשך בתושבע"פ* עד להלכה למעשה, בעולם העשי, ש"הרשעים גוברים בו" (כמבואר בע"ח (שמ"ב ספ"ד) ובתניא (פ"ו. פכ"ד)), שלכן יכולה להיות מציאות של גאולת הנמכר לע"ז גם ע"י האב (היינו, שהירידה דנמכר לע"ז יכולה להיות גם כשישנו אב).

(* אף שיש בה העילוי שבה מתגלה רצון העליון, וכמבואר בתניא אגה"ק (סכ"ט קנ, ב)) ש"משום הכי כתיב על תושבע"פ אל תטוש תורת אמת", בדוגמת האם שמוציאה את הולד לידי גילוי.

10) ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד. קה"ר פ"ג, ב (ב).

11) ראה בהנסמן בלקו"ש ח"כ ע' 230, ח"ט ע' 346.

12) וכמו בכללות העבודה — שהירידה לתאוות איסור באה לאחרי הירידה לתאוות היתר, והיינו, שבתחלה הרי זה רק בענינים שהם "צורך הגוף וקיומו וחיותו ממש, אלא שכוונתו אינה לשם שמים כדי לעבוד את ה' בגופו", כי אם בשביל "רצון הגוף והפצו ותאוותו" (תניא רפ"ז), ומזה בא סוכ"ס לתאוות איסור, ועד לענין של עבודה זרה רח"ל.

13) ולכן, אף שירד למטה כ"כ, מ"מ, אין זו ירידה מוחלטת, ואין אומרים "לידחי אבן אחר הנופל" (קידושין כ, ריש ע"ב. וש"נ), אלא יש ציווי להשתדל בגאולתו.

וככל הציוויים שבתורה, הנה ציווי זה הוא גם הבטחה — שמובטח לו שיעזרו לו מלמעלה (ע"י הבת־קול שיוצאת בכל יום כו' (אבות פ"ו מ"ב. ועוד)), ויזכה להיגאל ולבוא לארץ ישראל ("כי תבואו אל הארץ"), ועד

מאביו שבשמים ומבחי' אב שבנפשו (חכמה¹⁵), והיינו שבחי' אב אינה בגילוי אצלו; והגאולה ע"י עצמו נזכרה רק לבסוף, כיון שבתחלה צריכה לבוא הגאולה בדרך אתערותא דלעילא, ורק לאח"ז יכולה להיות הגאולה גם בכח עצמו¹⁶ — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ז ע' 297 ואילך.

* * *

ב. על הפסוק¹⁷ "אם בחוקותי תלכו גו'", מבאר רבנו הזקן בלקוטי תורה¹⁷ שתיתב "בחוקותי" היא מלשון חקיקה. ומבאר, שהחילוק בין כתיבה לחקיקה הוא, שבכתיבה "האותיות הם מהות בפני עצמן ולא מעצמיות הקלף", משא"כ בחקיקה "שהכתב הוא מעצמן של הלוחות אשר נחקק מהם ובהם, ולא היו האותיות ענין ומהות בפני עצמן". וזהו "אם בחוקותי תלכו", שלימוד התורה צריך להיות באופן שהאדם הלומד נעשה דבר אחד עם התורה.

ונתבאר בא' ההתועדויות¹⁸ הכרחו של רבנו הזקן לפרש ש"בחוקותי" הוא מלשון חקיקה, ולא מלשון חוקים — כי, אם הוא מלשון חוקים, אינו מובן למה נקט חוקים דוקא, הרי ישנם עוד סוגים של מצוות: עדות ומשפטים, ובפרט שהסוג של חוקים הוא חלק מועט מכללות המצוות וולהעיר מחילוקי הדעות בנוגע למנינם המדוייק של החוקים¹⁹, אבל לכל הדעות מנינם הוא פחות מעשרה, והיינו, שאין בהם אפילו מספר עשרה שהוא מספר השלם²⁰, וא"כ הול"ל מצוות סתם, או עכ"פ להזכיר שם המתאים לרוב המצוות, ולא חוקים, שהם מיעוט המצוות בלבד. ולכן הוכרח רבנו הזקן לפרש ש"בחוקותי" אינו מלשון חוקים, אלא מלשון חקיקה.

ג. אך עדיין צריך להבין:

חירות מיצה"ר, וחירות כפשוטה.
 17 ריש פרשתנו (בחוקותי).
 18 ראה גם שיחת ש"פ בחוקותי דאשתקד בתחלתה (תו"מ חל"ג ע' 423 ואילך).
 19 ראה יומא סו, ב ובר"ח שם. במדב"ר פי"ט, ה. פרש"י תולדות כו, ה. בשלח טו, כו. תו"כ ופרש"י אחרי יח, ד. שמונה פרקים להרמב"ם פי"ו. וראה גם חזא"ג מהרש"א ליומא שם.
 20 ראה פרדס שער ב'.

15 וכדאייתא בתניא (פי"ט כה, א), שכאשר מאיר בחי' חכמה שבנפש "כל הקליפות בטלים ומבוטלים והיו כלא היו ממש .. כדכתיב .. כהמס דונג מפני אש יאבדו וגו'"; משא"כ מצד בחי' אם (בינה), שהיא הבנה והשגה בשכל — הנה אף שאפשר שיהי' בשלימות, מ"מ אפשר גם שיהי' באופן אחר, כי מצד ההתרחבות דבינה יש מקום לכמה קוים כו'.
 16 בסיום השיחה, בענין הגאולה, נזכר גם מארז"ל "אל תקרי חרות אלא חירות",

כתב רבנו הזקן באגרת הקודש²¹: "ולכן אמרו בזהר²² דאורייתא מחכמה נפקת, כי טעמי מצות לא נתגלו, והם למעלה מהשכל וההבנה, וגם באיזהו מקומן שנתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו לכאורה, אין זה הטעם המובן לנו לבדו תכלית הטעם וגבולו, אלא בתוכו מלובש פנימיות ותעלומות חכמה שלמעלה מהשכל וההבנה". ולפי זה נמצא שרוב המצוות הם בבחי' חוקים.

ולכאורה הרי זו סתירה להמבואר בכמה ספרים שמנין החוקים אינו יותר מעשרה, ואילו רוב המצוות יש להם טעם, וכפי שרואים "מעשה רב"²³, שכו"כ מהמפרשים [גם אלו שכתבו חיבורים ברוח הקודש, כידוע²⁴ בשם רבנו הזקן, שכל המחברים עד הש"ך והט"ז (או עד המהרש"א²⁵) כתבו חיבוריהם ברוח הקודש] ביארו טעמי המצוות!?

[וכמדובר כמ"פ שדוקא על הדברים הפשוטים אין איש שם על לב. ועד"ז בנדודי, שמכל ריבוי לומדי תניא, לא ראיתי שמישהו יעורר על ענין זה! ואף ש"לא ראינו אינה ראי"²⁶, הרי כאן מדובר בדבר הרגיל, שבה גם "לא ראינו" הוא ראי"²⁷].

והביאור בזה — שבענין המצוות ישנם שני ענינים: (א) כללות המצוות, שהם במספר תרי"ג ולא יותר, ובמנין זה, הנה רוב המצוות יש להם טעם, ואילו החוקים הם מיעוט; (ב) פרטי המצוות כפי שהם בתורה, שעליהם נאמר²⁸ "ועלמות אין מספר", "אלו ההלכות"²⁹, והיינו שישנם בלי גבול פרטי מצוות, ובנוגע לפרטי המצוות — לא נתגלו הטעמים³⁰.

וזהו מ"ש רבינו הזקן ש"טעמי מצות לא נתגלו", כיון שמדבר אודות כללות ענין התורה שבה כלולים כל פרטי המצוות שלא נתגלה טעמם.

ד. אך עפ"ז צריך להבין בפירוש רבינו הזקן ש"בחוקותי" הוא מלשון חקיקה, ולא מלשון חוקים:

הן אמת שמצד מנין המצוות אי אפשר לפרש ש"בחוקותי" קאי על חוקים שמספרם מועט — אפשר שפיר לפרש כן מצד פרטי המצוות כפי

26) ראה עדיות פ"ב מ"ב. וש"נ.	21) סי"ט (קכת, א).
27) ראה שד"ח כללים מע' ל כלל עז. וש"נ.	22) ח"ב סב, א. פה, א. קכא, א. ח"ג פא, א. קפב, א. רסא, א.
28) שה"ש ו, ח.	23) שבת כא, א. וש"נ.
29) כן הובא בתו"א שמות מט, ב. וראה שהש"ר עה"פ.	24) המשך תער"ב ח"ג ס"ע א'שפה (נעתק ב"היום יום" ו שבט).
30) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 106 בשוה"ג. וש"נ.	25) ראה כתר שם טוב בהוספות סרי"ז.

שהם בכללות התורה ("עלמות אין מספר"), שכיון שלא נתגלה טעמם, הרי רובם הם בבחי' חוקים. וא"כ, הדרא הקושיא לדוכתא — מהו הכרחו של רבנו הזקן לפרש ש"בחוקותי" הוא מלשון חקיקה, בה בשעה שאפשר לפרש כפשוטו, מלשון חוקים, כיון שמצד כללות ענין התורה הנה החוקים הם הרוב?

ואין לומר שרבינו הזקן לא רצה לפרש בחוקותי מלשון חוקים, כיון שבלשון "חוקים" אפשר לטעות שהכוונה למצוות שהם חוקים שהם במספר מועט לגבי כל המצוות, ולא לכללות התורה שמצדה החוקים הם הרוב — שהרי על הפסוק "אם בחוקותי תלכו" דרשו חז"ל³¹ "יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו, הרי קיום המצוות אמור, ומה אני מקיים אם בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה", וא"כ מפורש להדיא ש"בחוקותי" קאי (לא על המצוות שהם חוקים, אלא) על ענין התורה.

והביאור בזה:

גם ע"פ האמור לעיל שמצד כללות התורה החוקים הם הרוב — הרי זה רק הרוב, ולא הכל, שהרי ישנם הענינים שבהם "נתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו", ולכן אי אפשר לפרש ש"בחוקותי" קאי על החוקים, כיון שעדיין אין זה כל התורה כולה.

וכשם שהמשך הכתוב "ואת מצוותי תשמרו" קאי על כל המצוות (לא רק רובם), כך גם התחלת הכתוב, "אם בחוקותי תלכו", צ"ל בנוגע לכל התורה, ולא רק בנוגע לרוב עניני התורה.

ובפרט ע"פ דרשת רז"ל³¹ בפירוש "אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו", "הווי עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים", היינו, שמדובר אודות "תלמוד שמביא לידי מעשה"³², וא"כ, כדי שקיום המצוות יהי בשלימות, בהכרח שגם לימוד התורה יהי בשלימות.

וכן מוכח גם מהמשך הפרשה בנוגע לענין השכר: "ונתתי גשמיכם בעתם גוי" עד "ואולך אתכם קוממיות"³³, כדרשת רז"ל³⁴ "מאתים אמה כשתי קומות של אדם הראשון" (או קומה אחת³⁵), שזהו תכלית השלימות בענין השכר — למעלה ממדריגת אדם הראשון קודם החטא. וכיון שהשכר הוא בשלימות, בהכרח שגם לימוד התורה המביא לידי שכר זה הוא בשלימות.

(31) תו"כ הובא בפרש"י עה"פ.

(32) קידושין מ, ב. וש"נ.

(33) כו, ד"ג.

(34) ב"ב עה, א. וש"נ.

(35) ראה לקו"ש ח"ז ע' 198 ואילך

(בדעת ר"י שם).

ומזה מובן, שאי-אפשר לפרש ש"בחוקותי" הוא מלשון חוקים, כיון שענין החוקים הוא רק ברוב התורה, ולא בכל התורה. ולכן הוצרך רבנו הזקן לפרש ש"בחוקותי" הוא מלשון חקיקה, שענין זה הוא בכל התורה — שלימוד כל התורה צריך להיות באופן של חקיקה.

ה. והנה, נוסף על פירוש רבנו הזקן ש"בחוקותי" הוא מלשון חקיקה, ישנו גם הפירוש הפשוט, ש"בחוקותי" פירושו חוקים³⁶.

ויש לבאר קשר ב' הפירושים — ע"ד שמצינו שהצ"צ מבאר השייכות של תיבות שונות שע"פ הקאָרקאָנדנציא שרשם אחד הוא³⁷.

ובהקדם הביאור בלשון רבנו הזקן באגה"ק שם: "וגם באיזהו מקומן שנתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו לכאורה, אין זה הטעם המובן לנו לבדו תכלית הטעם וגבולו" — דלכאורה הול"ל שאין זה תכלית הטעם ופנימיותו וכיו"ב, ומהו דיוק הלשון "וגבולו"?

ונקודת הביאור בזה — שישנם שני מיני הגבלה: הגבלה הבאה ע"י דבר נוסף, והגבלה עצמית שהיא מיני' ובי', שהגבלה זו אינה הגבלה אמיתית, דכיון שההגבלה באה מהדבר עצמו, הרי ביכלתו לצאת מהגבלה זו, וא"כ אינו מוגבל באמת.

וזהו גם החילוק בין אותיות הכתיבה לאותיות החקיקה: אותיות בכלל הם מגבילים, אלא שבאותיות הכתיבה ההגבלה היא ע"י דבר נוסף, משא"כ באותיות החקיקה ההגבלה היא מיני' ובי', הגבלה עצמית.

וזהו גם ענין החוקים — שאף שיש בהם ענין ההגבלה, מ"מ, הרי הגבלה זו היא הגבלה עצמית, כיון שענינים אלו אינם ע"פ שכל (בחי' הבינה), אלא הם מבחי' החכמה. [ולמעשה שבכ"מ מבואר שענין אותיות החקיקה הוא בחי' כתר³⁸, אך יש לבאר זאת גם בחכמה גופא].

וזהו ביאור לשון רבנו הזקן "אין זה הטעם המובן לנו לבדו תכלית הטעם וגבולו" — כי, החילוק שבין הטעם המובן לנו לתכלית הטעם הוא לא רק חילוק שבין חיצוניות לפנימיות, אלא חילוק שבאין ערוך, כמו החילוק בין אותיות הכתיבה לאותיות החקיקה, שמתבטא גם בענין ההגבלה, שאינה הגבלה אמיתית, להיותה הגבלה עצמית³⁹.

(38) ראה לקו"ת שם מו, סע"ב ואילך.
(39) ברשימה אחרת, שנתבאר גם הענין בעבודה — שהו"ע הביטול שלמעלה מכל עניני גילויים, כמו האהבה דבכל לבבך כו'.

(36) ראה גם ד"ה אם בחוקותי דש"פ בחוקותי ה'ש"ת פ"ד (סה"מ ה'ש"ת ע' 91).
(37) ראה ס' החקירה (הוצאת תשס"ג) הוספה ג (קמו, ב ואילך). וש"נ. וראה גם לעיל ע' 253 הערה 20. וש"נ.

ו. וזהו גם מה שפרשת בחוקותי היא הכנה למתן-תורה — שלכן תקנו לקרות פרשת בחוקותי קודם מתן-תורה⁴⁰ [אלא שמפסיקין ביניהם בפרשת במדבר, כדי להפסיק בין (מה שנראה לכאורה, וגם נקרא בלשון) ה"תוכחה" למתן-תורה⁴¹] — כי, הענין ד"בחוקותי", הגבלה עצמית, קשור ונפעל ע"י הענין דמ"ת, שאז נתבטלה הגזירה, ונפעל ש"עליונים ירדו למטה"⁴², שהתורה כמו שהיא למעלה תרד למטה, שהו"ע הגבלה עצמית.

* * *

ז. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה כי תבואו אל הארץ.

* * *

ח. שבת זו היא שבת מברכים "ירחא תליתאי"⁴³, שבו ניתנה תורה לעם ישראל, לאחר שהביאו ערבים על התורה, באמרם "כנינו עורכים אותנו"⁴⁴.

וכיון שנמצאים תלמידי בתי-ספר וישיבות — ימסרו נא את "ערבותם", ונלך לקבלת-התורה ביחד, "הקטנים⁴⁵ עם הגדולים"...
[כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה שהילדים יאמרו "לחיים" וינגנו ניגון. ואח"כ צוה לנגן "ופרצת"].

* * *

ט. בהתחלת⁴⁶ פרק חמישי דפרקי אבות מונה התנא ענינים שונים שנקבעו במספר עשרה, ומונה אותם ע"פ סדר הדורות:
התנא מתחיל ב"בעשרה מאמרות נברא העולם". ובהמשך לענין האחרון בעשרה המאמרות⁴⁷, בנוגע לאדם הראשון — בא מיד לאח"ז

מהנחה בלתי מוגה.	40 מגילה לא, ב.
בהתחלת השיחה נזכר שהמשנה בפרק שלומדים ביום הש"ק זה — נתבארה ג"כ במאמר דלעיל*, המיוסד על מאמר אדמו"ר הזקן.	41 ראה תוס' שם בסוף העמוד.
47 השיטות במנין י' מאמרות — הובאו בתורה שלמה בראשית א אות מ. ולהעיר מס' הבהיר אות קמא ואילך.	42 שמו"ר פי"ב, ג. ועוד.
	43 שבת פח, א.
	44 ראה תנחומא ויגש ב. שהש"ר פ"א, ד (א).
	45 לשון הכתוב — תהלים קטו, יג.
	46 מכאן עד סוף השיחה — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"ד ע' 1220 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים

(* לע"ע לא הגיע לידינו (המו"ל).

"עשרה דורות מאדם ועד נח"; ואח"כ "עשרה דורות מנח ועד אברהם"; ואח"כ — "עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו"; וכיון שאחד מנסיונותיו הי' "ברית בין הבתרים", שאז הודיע לו הקב"ה אודות גלות מצרים — אזי ממשיך מיד לאח"ז "עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים, עשר מכות הביא הקב"ה על המצרים במצרים ועשר על הים"; ממצרים הלכו בניי למדבר — אזי מונה מיד לאח"ז "עשרה נסיונות ניסו אבותינו את הקב"ה במדבר"; מהמדבר נכנסו בניי לארץ־ישראל, שתכליתה הוא בנין בית־המקדש — באים מיד לאח"ז "עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית־המקדש".

ורק לאחר שמנה את כל הענינים שבמספר "עשרה", עד לזמן בית־המקדש — שונה התנא: "עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות".

ואינו מובן כלל: מדוע קבע התנא את המאמר "עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות" לבסוף, ולא קבעו לפי הסדר, מיד לאחר עשרה המאמרות?⁴⁸

גם אינו מובן — מדוע מונה את ה"עשרה ניסים" קודם ה"עשרה מכות": הרי לדברי המפרשים⁴⁹ התבטאו העשרה ניסים בכך ש"והפלה גו' בין מצרים ובין ישראל"⁵⁰, שהמכות הזיקו רק למצריים, ולא לישראל, וא"כ היו הניסים שייכים רק לאחר שכבר אירעו המכות, ולמה מונה את העשרה ניסים לפני עשר המכות?

יתירה מזו אינו מובן: מדוע גם הניסים שנעשו לישראל על הים נימנו לפני עשר המכות שהיו במצרים — הרי העשרה ניסים שנעשו על הים היו בודאי אחרי עשר המכות שבמצרים, וא"כ, הי' לו למנות תחלה את עשר המכות שבמצרים, ורק לאח"ז את העשרה ניסים שעל הים?

ואין לומר שהתנא קבעם בסדר זה בכדי לחסוך כמה תיבות — כי: (א) בלאה"כ הי' יכול לחסוך כמה תיבות ולומר "עשרה ניסים נעשו לאבותינו ועשר מכות למצרים במצרים ועשרה ניסים ומכות על הים", (ב) בשביל לחסוך כמה תיבות לא הי' התנא משנה את סדר הדורות.

י. והביאור בזה:

בכדי שיוכל להתקיים "והפלה גו' בין מצרים ובין ישראל",

(49) רמב"ם, רבינו יונה, מדרש שמואל במקומו.

(48) כן הקשה גם בדרך חיים — מהמהר"ל — משנה ב'. מדרש שמואל שם.

(50) וארא ט, ד.

שבאותה שעה שאצל המצריים אירעו המכות, לא פגעו בישראל כלל — אף שגם בניי היו אז עובדי עבודה זרה⁵¹ — הי' מוכרח להאיר אור שלמעלה מהשתלשלות: מצד סדר ההשתלשלות לא הי' יכול להתקיים באותו הזמן "נגוף למצרים ורפוא לישראל"⁵².

וזהו פירוש "עשרה ניסים נעשו לאבותינו" — נס מלשון הרמה⁵³, כלומר שהקב"ה הרים והגבי' את ישראל למעלה מהשתלשלות, ולכן לא הזיקו להם המכות⁵⁴.

ובזה יובן הטעם שהתנא מקדים את ה"עשרה ניסים" קודם עשר המכות: בכדי שעשר המכות יהיו באופן המתאים, שיהיו הכנה ליציאת מצרים (לא רק שהמכות לא יזיקו לישראל, אלא אדרבה, שישברו את קליפת מצרים, ועי"ז ישברו גם את גלות ושעבוד מצרים) — היו מוכרחים לבוא תחילה ה"ניסים", דהיינו, הגבהת בניי למעלה מהשתלשלות; ודוקא לאחר ה"ניסים" היו יכולים לבוא המכות באופן שיביאו ליציאת מצרים.

יא. תכלית וגמר יציאת־מצרים נשלם רק בקריעת ים־סוף⁵⁵.

כל זמן שלא הי' עדיין הנס דקריעת ים־סוף, לא נסתיימה עדיין היציאה ממצרים: הן מצד המצריים — שגם לאחר מכת בכורות, ולאחר ששחררו את בניי ממצרים⁵⁶, עדיין רדפו המצרים אחרי בניי כדי להלחם בהם, ורק בקריעת ים־סוף נתבטלה לגמרי קליפת מצרים, ו"אחד מהם לא נותר"⁵⁷; והן מצד בניי — שאפילו לאחר העשרה ניסים ולאחרי יציאת

חזקוני שם בשם מדרש) שכל עבר שהי' בורח ומגיע לפי החירות הי' נעשה "בן חורין" (מהנחה בלתי מוגה).
57) תהלים קו, יא.

ויתרה מזו — שהאור שלמעלה מהשתלשלות גופא מקושר עם ההשתלשלות.

ועפ"ז יובן ג"כ תוכן ב' הדעות בענין זה (מכילתא עה"פ בא יב, כט) — אם "יוצרו חלקו" (דהיינו שהקב"ה העמיד הגלגל) או "יודע שעותיו ועתותיו הוא חלקו" (שלא העמיד הגלגל אלא צמצם וכיוון לאותו רגע) — שלב' הדעות הו"ע חיבור הלמעלה מן הזמן עם הזמן, למעלה מהשתלשלות עם השתלשלות (מהנחה בלתי מוגה).

51) ילקוט ראובני שמות יד, כז. זח"ב קע, ב.

52) זח"ב לו, א.

53) תו"א יתרו ע, סע"ד.

54) ראה לקו"ש ח"ג ע' 864 ואילך ובהמצויין שם (ואף שבעיקר הי' זה במכת בכורות (כמבואר שם*) — בכללות, כן הוא בנוגע לכל המכות).

55) ראה גם לעיל ריש ע' 329. וש"נ.

56) וכבר הגיעו ל"פי החירות", ואיתא במדרש (לקח טוב ושכל טוב בשלח יד, ב).

* שלכן היתה מכת בכורות בחצות הלילה דוקא, כי בזמן זה מאיר אור שלמעלה מהשתלשלות (כמ"ש הצ"צ במאמר ד"ה יחלק עליהם לילה (אוה"ת לך לך עג, סע"א ואילך)),

מצרים היתה סברא אצל חלק מבנ"י ("שכולם קומה אחת שלימה" 58) "לשוב למצרים" 59. ורק בקריעת ים־סוף, ע"י הגילויים שהיו אז, נתעלו ישראל למדריגה עליונה כ"כ שקליפת מצרים אינה תופסת שם מקום כלל, וממילא היתה יציאתם ממצרים בשלימות 60.

וזה הי' תוכנם של העשרה ניסים ועשר המכות שבקריעת ים־סוף, שגמרו והשלימו את הניסים והמכות שבמצרים: ע"י העשרה ניסים שעל הים — נתעלו ישראל למדריגה שהיא למעלה לגמרי מבחי' מצרים, ואינה נותנת שום מקום למצרים, וע"י עשר המכות שעל הים — נתבטלה קליפת מצרים לגמרי.

יב. התחלת כל עלי' — אפילו כשעומדים עדיין במדריגה תחתונה — צריכה להיות באופן שתביא לידי תכלית העילוי; תכלית העילוי צריכה להיות בכח ובהעלם בהתחלה 61.

ומזה מובן, שבהתחלת העלי' שע"י העשרה ניסים שבמצרים, הי' בהעלם בכח, שסוף־כל־סוף יתעלו ישראל בתכלית העילוי ע"י העשרה ניסים שעל הים. וכן הוא בנוגע לשבירת קליפת מצרים, שבעשר המכות שבמצרים, הי' בהעלם גם הכח שסוף־כל־סוף תישבר הקליפה לגמרי ע"י עשר המכות שעל הים.

ועפ"ז יובן ג"כ הטעם שהתנא מקדים את העשרה ניסים שעל הים לפני עשר המכות שבמצרים: כאמור, הוצרך להיות תחלה ענין הניסים, ורק לאח"ז היו המכות יכולים להיות באופן הנרצה. ולכן, בכדי שהמכות במצרים יהיו באופן שיביאו לידי המכות שעל הים — היו הניסים שבמצרים צריכים לכלול בתוכם את הניסים שעל הים.

יג. כל הענינים שהמשנה מונה במספר עשרה — החל מעשרה המאמרות ועד לעשרה הניסים שבבית־המקדש — הם ענינים הקשורים עם השתלשלות: לא רק הניסים שבמצרים והניסים שעל הים, אלא אפילו הניסים שבבית־המקדש (שאמיתית הגמר של יציאת־מצרים היתה "על

60) ואז נפעל גם בהחיבור דלמעלה מן הזמן עם הזמן שהי' ביצי"מ (כנ"ל בשוה"ג להערה 54) — שיהי' לא רק לפי שעה, אלא ישאר כן (מהנחה בלתי מוגה).
61) וע"ד הלשון בנגלה דתורה (פסחים לא, א. ועוד): "איגלאי מילתא למפרע" (מהנחה בלתי מוגה).

58) ראה לקו"ת ר"פ נצבים. — והרי זה ענין נעלה יותר מזה ש"כל ישראל חברים" (חגיגה כו, א. ירושלמי שם פ"ג סה"ו. מדרש תהלים קכב, ג), כך, שהחסרון בחלק מבנ"י הוא חסרון בכללות ה"קומה" של בני (מהנחה בלתי מוגה).
59) מכילתא בשלח יד, יג.

ירדן ירחו"62, הכניסה לארץ־ישראל, שעיקרה הוא בית־המקדש, כנ"ל), הרי הם ענינים שיש להם שייכות להשתלשלות.⁶³

ואח"כ מונה המשנה את ה"עשרה דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות", שכל עשרה דברים אלו הם ענינים שלמעלה מהשתלשלות⁶⁴, ולכן נבראו בערב שבת בין השמשות, שהוא המעבר מהשתלשלות ללמעלה מהשתלשלות.

"בין השמשות" מתפרש בכללות בשלשה אופנים⁶⁵: א) ספק יום ספק לילה; ב) יום ולילה; ג) מציאות בפני־עצמו, לא יום ולא לילה. וזה גופא שענין מסויים יכול לחבר את שני ההפכים דיום ולילה — הרי זה ראוי שהוא למעלה משניהם, ויש לו שייכות ללמעלה (מהזמן) מהשתלשלות.

ענין זה הוא ב"בין השמשות" של כל יום, ובפרט בבין השמשות של ערב שבת⁶⁶,

— שהרי שבת הוא למעלה מהגבלות הזמן, ולכן בשבת בראשית לא הי' לילה, כמארז"ל⁶⁷ "ל"ו שעות שימשה אותה האורה", ולא היתה הגבלת הזמן הנחלק ליום וללילה (ואף שהי' זה כבר לאחר חטא עץ הדעת, מ"מ, מצד מעלת השבת, שהוא למעלה מעניני העולם, נתעכבה התחלת פעולת החטא עד לאחר השבת⁶⁸, והשבת הי' כולו אור⁶⁹) —

קג, א ד"ה בי שמשא*.
 67) ירושלמי ברכות פ"ח ה"ה. ב"ר פי"א, ב. פי"ב, ו. ספ"ב. שוח"ט צב, א. ועוד.
 68) וכדאיתא בפדר"א (פ"כ. וראה גם פסחים נד, א. מדרש תהלים שם) שכשראה אדה"ר שהחשיך היום, נתיירא, עד שנזדמנה לו אש כז', והיינו, שחשכת הלילה הו"ע שנעשה ע"י החטא (מהנחה בלתי מוגה).
 69) ועפ"ז יובן מ"ש בכהאריז"ל (שער הגלגולים הקדמה כג ובכ"מ. ומרומז בגמרא

62) ראה לקו"ת שלח נ, ג. מסעי פט, ב.
 63) כי גם בנסים יש סדר*, לפי ששייכים להשתל'. וגם ביהמ"ק (ונסים שנעשו בו) ענינו שהוא תכלית שלימות הבריאה (דירה בתחתונים), אבל לא למעלה מהבריאה. וראה שיחת ש"פ בחוקותי תשי"ט ס"י (תו"מ חכ"ה ע' 298).

64) ועייג"כ בדרך חיים שם — להמהר"ל — שמבאר זה.

65) הגאון הרוגצ'ובי (הובא בס' מפענח צפונות ע' קעז). — וראה גם לקו"ש הי"ב ע' 81 הערה 23 ובשוה"ג שם.

66) ראה פרש"י שבת פו, ב ד"ה וליטבלו. תענית כה, א ד"ה כל היכא. כתובות

(* ושם, שסתם "בי שמש"י קאי על בין השמשות של ערב שבת דוקא, והיינו לפי שעיקר ענין בין השמשות — חיבור זמן ולמעלה מהזמן — הוא בע"ש דוקא, כי, בין השמשות שבכל יום הוא חיבור שני זמנים, משא"כ בין השמשות דע"ש הוא (לא רק חיבור שני זמנים, אלא) חיבור זמן ולמעלה מהזמן, כדלקמן בפנים (מהנחה בלתי מוגה).

(* כמבואר (ראה ב"ר פנ"ט, ה) עה"פ (בשלח יז, טו) "הוי' נס"י — שיש חילוקי מדרגות בנסים (מהנחה בלתי מוגה).

שהוא מחובר מערב שבת ושבת, ולכן ודאי שיש לו שייכות ללמעלה מהשתלשלות, שהרי בו הוא המעבר מהשתלשלות (ששת ימי החול) ללמעלה מהשתלשלות (שבת)⁷⁰ — ולכן נבראו בו עשרת הדברים שמונה במשנה, שכולם אינם מוגדרים בהגדרת ההשתלשלות⁷¹.

ו"עשרה דברים" אלו הם למעלה גם מה"עשרה ניסים" שבבית־המקדש, כי, בניסים שבבית־המקדש הי' שייך שיהי' באופן אחר, והי' נס ש"לא הפילה כו' לא הי' פסול כו'", משא"כ "בין השמשות" של כניסת השבת הוא דוגמת "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁷², שבו לא יהי' שייך מלכתחילה⁷³ כל המציאות ד"ירעו" ו"ישחיתו"⁷⁴, ואדרבה — "וראו כל בשר יחדיו (גם בעלי־חיים הטמאים ומזיקים כו') כי פי הוי' דיבר"⁷⁵.

לעולם, ומובדלת באין ערוך ממנו (דוגמת שבת) שנעלית גם מבחי' ביה"ש, שלכן לא מנה עשה"ד בפרק זה, כמבואר בשיחת ש"פ בחוקותי הנ"ל (הערה 63).

(72) סוף תמיד.

(73) וכמ"ש (זכרי' יג, ב) "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", שלא יהי' שייך כלל ענין הטומאה (מהנחה בלתי מוגה).

(74) ישעי' יא, ט. סה, כה.

(75) שם מ, ה.

(כתובות קג, ב) שהנקבר בערב שבת אחר חמש שעות ביום אינו רואה חיבוט הקבר כי כו' כבר קדושת שבת מאירה אז — כי שבת הוא למעלה מכל ענין החטא ופגם.

(70) אבל אינו כשבת ממש, דשבת הוא בחי' מחשבה שלמעלה לגמרי מדיבור (שרש הבריאה), וביה"ש הוא בחי' הגיון, ממוצע בין מחשבה לדיבור (ראה ד"ה טוב טעם תשי"ג סעיפים טר"טז (סה"מ תשי"ג ע' 38 ואילך)).

(71) וזוהו יובן מעלת התורה שקדמה